

Hareket Gazetesi Etrafında Cereyan Eden Edebî Faaliyetlerden Örnekler

DR. ERTUĞRUL GAZİ DERHEM*

Öz

Harf inkılabının hemen ardından Latin harfleriyle çıkan *Hareket* gazetesi, haftada iki gün olmak suretiyle yayımlanmıştır. Siyasi, iktisadi ve edebî yazılara sütunlarında yer veren gazete, Suat Tahsin ve Fahri Kemal tarafından çıkarılır. Erken Cumhuriyet dönemi ideolojisine bağlı bir çizgide hareket eden gazetede halkçı-milliyetçi bir yol benimsenmiştir. Özellikle iktisadi konularda halkın hakkını aramaya çalıştığı görülen gazete, sütunlarında memleket meseleleri, ekonomi, spor, kadın hayatı, sağlık, edebî metinler gibi birçok türe yer verir.

Bu çalışmada *Hareket* gazetesindeki edebî metinlerden bazıları incelenecektir. Peyami Safa, Nazım Hikmet, Suat Derviş, Nezihe Muhittin, Ömer Bedrettin, Şinasi İlhan Tarus, Hüseyin Cahit, Abdullah Ziya gibi dönemin ses getiren birçok edibine ev sahipliği yapan gazetede, özellikle Peyami Safa'nın eski zihniyeti savunan yazarlara karşı verdiği mücadele ve kalem kavgaları dikkat çekicidir. Ayrıca yine Peyami Safa'ya ait bir hikâye ile Nezihe Muhittin ve Suat Derviş'e ait hikâyeler de çalışma kapsamında tematik olarak ele alınacaktır. Çalışmada yalnızca adı geçen yazarlara ait edebî ürünlere yer verilmesinin sebebi bu yazarların dönemin edebiyat ortamında öne çıkan isimler olarak görülmeleridir. Son olarak çalışmanın sonunda gazetede yer alan diğer edebî ürünlerin indeksi verilecektir.

Anahtar sözcükler: *Hareket* gazetesi, edebî metinler, Peyami Safa, Nezihe Muhittin, Suat Derviş

Examples of Literary Activities Around *The Hareket* Newspaper

Abstract

Hareket newspaper which was published in Latin letters immediately after the alphabet revolution, was published twice a week. The newspaper, which featured political, economic and literary articles in its columns, was published by Suat Tahsin and Fahri Kemal. Adhering to the ideology of the early Republican period, the newspaper adopted a populist-nationalist approach. The newspaper, which is seen to seek the rights of the people, especially in economic issues, covers many genres such as domestic affairs, economy, sports, womens life, health and literary texts in its columns.

In this study some literary texts in *Hareket* newspaper will be analyzed. In the newspaper, which hosted many prominent literary figures of the period such as Peyami Safa, Nazım Hikmet, Suat Derviş, Nezihe Muhittin, Ömer Bedrettin, Şinasi İlhan Tarus, Hüseyin Cahit, Abdullah Ziya, especially Peyami Safa's struggle against the writers defending the old mentality and his pen fights

* MEB, ertugrulderhem@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7343-6073

Gönderilme Tarihi: 17 Ocak 2025

Kabul Tarihi: 20 Nisan 2025

are remarkable. In addition, a story by Peyami Safa and stories by Nezihe Muhittin and Suat Derviş will also be discussed within the scope of the study. The reason why only the literary works of the mentioned authors are included in the study is that these authors are seen as prominent names in the literary environment of the period. Finally, at the end of the study, an index of other literary products in the newspaper will be given.

Keywords: *Hareket* newspaper, literary texts, Peyami Safa, Nezihe Muhittin, Suat Derviş

GİRİŞ: HAREKET GAZETESİ HAKKINDA

Türk basın hayatında *Hareket* ismiyle çıkan üç farklı gazete ve dergi vardır. Bunlardan ilki bu çalışma kapsamında ele alınacak olan 1929 tarihli gazetedir. İkincisi, Nurettin Topçu tarafından 1939 yılında çıkarılmaya başlanan felsefe ve sanat dergisidir. Üçüncüsü ise Süha Sükuti Tübel tarafından 1962’de Ankara’da çıkarılan gazetedir (Yıldırım, 2009, s. 274).

Suat Tahsin ve Fahri Kemal tarafından İstanbul’da çıkarılan *Hareket* gazetesinin ilk sayısı 11 Mayıs 1929 tarihinde yayımlanır. Cumartesi ve çarşamba günleri olmak üzere haftada iki sayı çıkarılan gazete, 39. sayısından itibaren yalnızca çarşamba günleri çıkmaya başlar. Siyasi, iktisadi ve edebî bir gazete sloganıyla basılan *Hareket*, 5 kuruş ücretle okuyucuyla buluşur. Gazetenin üç aylık aboneliğinin 130 kuruş, altı aylık aboneliğinin 260 kuruş, senelik aboneliğinin ise 520 kuruş olduğu ayrıca belirtilir. 61 sayı çıktığı düşünülen *Hareket* gazetesinin son sayısı 26 Şubat 1930 tarihlidir. Gazetenin 61. sayısında bu sayıdan sonra yayım hayatını sonlandırdığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

Dört sayfa olarak yayımlanan gazetenin ilk sayfası ülkede meydana gelen siyasi ve iktisadi hadiselere ayrılır ve gazetenin hemen hemen her sayısının bu birinci sayfasında Suat Tahsin’in veya Fahri Kemal’in yazısına rastlamak mümkündür. Özellikle ekonomik problemler, millî menfaati zarara uğratacağı düşünülen iç ve dış tehditler/sıkıntılar bu ilk sayfalarda göze çarpan meselelerdir. Gazetenin ikinci ve üçüncü sayfalarında ise birinci sayfada verilen haberlerin devamlarına, edebî, ekonomik, sportif faaliyetlere, kadın konularına yer verilir. Gazetenin son sayfasında ise reklamlar yer alır. Gazetenin 1. sayısında yer alan “Niçin Çıkıyoruz” başlıklı yazıda matbaacılığın durgun olduğu, zayıf ve ahlâka aykırı bir edebiyatın kol gezdiği ve gazetelerin mezarını kazan bir güruhun bulunduğu bahsedilir. *Hareket*’in bütün bu olumsuzlukların karşısına dikileceğinin ve ciddiyet, iman ve vatanperverlik bekleyen gençliğin de beklentilerinin karşılanacağına ise altı çizilir:

“Bu gençlik umumi harbin süpürge tohumundan gidasını alan muztarip bir gençliktir. Fakat yine bu gençlik sekiz on sene içinde binlerce facianın binlerce sille ve yumruğu altında hayatın katlğını duymuştur; düşmanın reziletini görmüştür; Avrupanın hıyanetine Şarkın mezellet ve meskenetine şahit olmuştur. Bu gençlik ciddiyet ister, bu gençlik fikir ve iman ister bu bir ihtiyaçtır, bir vakiadır. Biz memleketin genç düşünceli adamları için, biz memleketi kendisinin bilen gençleri için (*Hareket*)e geldik ve çıkıyoruz.” (Suat Tahsin, 1929: 3)

Kısa kısa farklı türlerde yazılara yer veren *Hareket* gazetesinde memleket meseleleri, spor haberleri, ekonomi haberleri, “halk sütünü” başlığı altında halktan gelenler, sağlık haberleri,

“serbest sütun”, “fıkra köşesi” gibi birçok başlık bulunur. Çalışmamız dâhilinde gazetede yer alan edebî metinlere odaklanılacaktır. Nazım Hikmet, Peyami Safa, Suat Derviş, Nezihe Muhittin, Halit Fahri, Hüseyin Cahit, Şinasi İlhan Tarus, Ömer Bedrettin, Abdullah Ziya, Ercüment Behzat gibi isimlere sayfalarında yer veren gazete, özellikle Peyami Safa’nın yirmi yedi sayı kaleme aldığı tenkit yazılarıyla dönem içerisinde çokça ses getirmiştir. Bu nedenle çalışmada öncelikle Safa’nın bu yazılarından bahsedilecek ardından Peyami Safa, Suat Derviş ve Nezihe Muhittin’in hikâyelerinden tematik olarak söz edilecek ve ek olarak da diğer ediplerin yazılarının indeksi verilecektir.

PEYAMİ SAFA’NIN HAREKET’TEKİ KALEM KAVGASI

Türk edebiyatının en velut yazarlarından biri olan Peyami Safa, roman, hikâye, tenkit, makale, deneme, tercüme, piyes gibi edebiyatın birçok türünde eserler ortaya koymuştur. Edebiyatın yalnızca şiir sahasına girmeyen yazarın (Timurtaş & Göze, 1976, s. 14), hayatının sonuna kadar birçok gazetede yazılar kaleme aldığı görülmektedir. Bu bölümde yazarın *Hareket* gazetesinin yirmi yedi sayısında yer alan köşe yazılarının bir kısmına yakından bakılmaya çalışılacaktır.

Peyami Safa’nın köşe yazılarına bakmadan önce bu yazıların genel mahiyetinden söz etmek gerekir. Gazetenin çıkmaya başladığı günlerde (Mayıs 1929) edebî âlemde bir eski-yeni tartışması gündemdedir. Yakup Kadri, Ahmet Haşim, Hamdullah Suphi gibi yazarlar edebî anlamda yeni nesilden ümitsizliklerini ortaya koyarlarken Peyami Safa, Nazım Hikmet gibi isimler ise yeni neslin savunuculuğunu üstlenirler. Peyami Safa, Nazım Hikmet’in de desteğiyle bu savunularını *Hareket* gazetesi sütunlarından gerçekleştirirken Yakup Kadri *Milliyet*’te Ahmet Haşim ise *İkdam*’da konuyla ilgili görüşlerini ortaya koyarlar.

Peyami Safa’nın *Hareket*’in 1. sayısında yer alan “Varız Diyen Nesil” başlıklı yazısı yeni neslin beyanamesi niteliğini taşır. Bu yazıda Safa, yeni nesli kastederek bizde edebiyatın olmadığını yazıp söyleyen eski nesilden yazarlara, bu iddianın, kendilerinden önce ve sonra gelenlere teşmil edilmezse doğru olduğunu belirterek başlar (Ayvazoğlu, 2012: 3).

Peyami Safa, gazetenin bir sonraki sayısında yer alan “Veyl Onlara!” başlıklı yazısında yeni nesilden şikâyet edenlere karşı adeta topyekûn bir savaş açar ve onları susturmanın zamanının geldiğini söyler: “Kendi kısırlıklarının itiraf edecekleri yerde Türk edebiyatının büyük kıymetlerine tasallut eden bu adamları susturmak, boğazlarına birer tıpa ve ağızlarına birer tıkaç sokmak zamanı gelmiştir.” (1929a, s. 2)

Bu anlayış doğrultusunda yazılarına devam eden yazar, gazetenin 3. sayısındaki “Bugünkü Nesil Kimlerdir?” yazısında bugünkü nesli modası geçmiş batılı ve doğulu edebî cereyanları

Hareket Gazetesi 2. Sayı Kapak Sayfası

temizleyen bir nesil olarak tarif eder ve bu nesilden şikâyet edenleri bu neslin mukallidi olarak görür. Başka bir deyişle Safa, eski muharrirleri yeni neslin bir talebesi veya taklitçisi olarak görür.

Hareket'in 4. sayısında yer alan "Hamit dâhi midir?" başlıklı yazısında ise eskicilerin "dahi-azam" olarak yücelttikleri Abdülhak Hamit'i iyi bir şair diye nitelendiren Peyami Safa, dâhilik noktasında onlara katılmaz ve yeninin savunuculuğunu yapmaya devam eder. Bir sonraki sayıdaki "Kültür Âlemi ve Matbuat" başlıklı yazıda ise kim ne derse desin sanatsal faaliyetlerin hızla yoluna devam ettiğini yine karşı tarafa yüklenerek söylemeye devam eder: "Kervan yürüyor. San'at âlemimizde hareket olmadığını söyleyen ve gecelerini poker masası etrafında geçirerek gündüzleri ağır bir uyku içinde pişen ve lapalaşan edebiyat burjuvalarının garezkâr homurtularına ve solumalarına rağmen, kervan yürüyor, menziline varıyor." (1929b, s. 2)

Gazetenin 6. sayısına "Edebiyatımızı İnkâr Eden Budalalar" başlıklı yazıyla çıkan Safa bu yazısında edebiyatımızın tam anlamıyla millî bir ruha henüz erişemediğinden, garbın ve şarkın etkisinden tam olarak çıkamadığından söz eder. Ayrıca yine gazetenin bu sayısında gençleri temsilen İsmail Hakkı'nın da "Gençliğe İftira Etmeyiniz" başlıklı bir yazısı vardır. İsmail Hakkı bu yazısında deyim yerindeyse gençlerin hakkını yiyenlerden hesap sorar ve gençliği savunur: "Bugünkü gençlik özlü, ruh sahibi, yaratıcı binaenaleyh orijinaldir. Onun bu hakkını teslim etmeyenler köhne estetikçiler, ufukları dar, her yenilikten ürken hasta şahsiyetlerdir." (1929, s. 3)

Bu sırada özellikle Yakup Kadri'nin *Milliyet*'in 1182. sayısında kaleme aldığı "Bir Millî Kütüphane" başlıklı yazısı ortamın daha da sertleşmesine ve tartışmanın daha da uzamasına neden olur:

"İşte bugünkü gençlik, bu kaosun içinden, bu uğultulu karanlık ve dolaşık inkılap dehlizinden çıktı. İtilerek, kakılarak, ezilerek, sürünerek, bin zahmet ve mahrumiyet arasında bu devrin aydınlığına doğru yürüdü. Eğer daha ilk adımda dizleri titriyor; gözleri uyuşuyor, kulakları uğulduyor, kafaları sersemleşiyorsa bunun kabahati kendilerinde değil yetiştikleri devrin sayısız fecaatlerindedir. Düşün ki en büyüğü harbi umumide daha yirmisini bulmamış bu gençler ekmeğe yerine saman karışık hamurla beslendiler ve irfan yerine Babı Ali gündelik matbuatının ısmarlama harp edebiyatından başka bir şey okumadılar. (...) Anın içindir ki şimdi onlardan bir şey istemeğe hakkımız yoktur." (1929, s. 1)

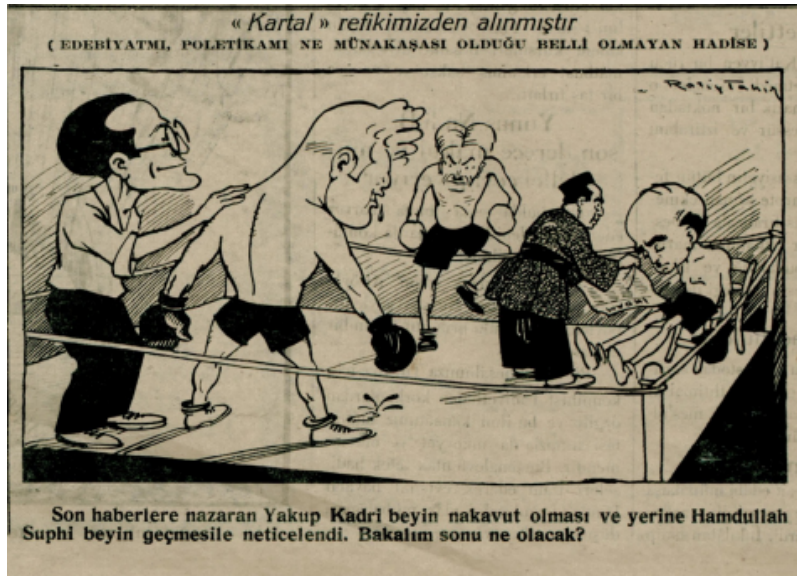
Yakup Kadri'nin bu yazısına *Hareket*'in 7. sayısında Suat Tahsin'in "Bir Uluma"; Peyami Safa'nın ise "Biz, Sizden Değiliz" başlıklı yazılarıyla aynı sertlikte cevap verdikleri görülür. Yakup Kadri'nin saman ekmeği yedikleri için iyi yetişemediklerini söylediği genç neslin sözcüsü olarak Peyami Safa, "Sizi doyurmak için aç kaldık; sizi yaşatmak için öldük." (1929c, s. 2) cümlesiyle Yakup Kadri'ye meydan okur. Ayrıca yine bu "saman ekmeği" mevzusundan dolayı Yakup Kadri, *Hareket*'in 15. sayısında bir "Edebiyat Mahkemesi"ne de çıkarılır ve bu mizahi mahkemenin sonucunda onun edebiyat âleminden kovulmasına karar verilir.

Peyami Safa, uzun bir süre edebiyat âlemini meşgul eden bu tartışmayla ilgili yazılarına *Hareket* gazetesinin 29. sayısına kadar devam eder. Bu sayıda kaleme aldığı "Birkaç Vecize" başlıklı yazıyı yazarın önceki yazılarının birer özeti olarak görmek mümkündür. Bu vecizelerden birkaçı şunlardır:

"Biz hür terbiye almış bir nesliz, bunun için hürriyetin manasını her nesilden fazla anlıyoruz.

Eskilerin hücumuna uğrayanlar yaşar, yenilerin hücumuna uğrayanlar mahvolur.
Niçin mi kavga ediyoruz? Niçin yaşıyorsak.
Edebiyatta sakala hürmetimiz var, fakat maziye hürmetimiz yoktur.
Hakiki inkılâp nesli biziz çünkü zaferlerimizin parasını toplamadık.
Türk edebiyatını inkâr etmekle millî zaferi inkâr etmek arasında fark yoktur ikisini de
Türkün zekâsı yaptı.” (1929d, s. 2)

Bütün bu yazılar ve tartışmalarda *Hareket* gazetesinin de gerek sütunlarını açarak gerekse sayfalarında yer verdiği karikatürlerle Peyami Safa'ya destek verdiği görülür. Bu karikatürlerden özellikle Yakup Kadri'nin nakavt olduğunu gösteren karikatür dikkat çekicidir. Gazetenin 18. sayısında yayımlanan bu karikatürde Yakup Kadri'nin nakavt olduğu ve yerine Hamdullah Suphi Bey'in geçtiği resmedilmiştir:

Hareket Gazetesi Sayı 18 (13.07.1929)

Bu noktada belirtmek gerekir ki bu tartışmada Peyami Safa'ya en yakından destek veren isimlerden biri de Nazım Hikmet'tir. *Hareket* gazetesinin ilk iki sayısında "Yalınayak" ve "Salkım Söğüt" şiirleriyle yer alan Nazım Hikmet'le Peyami Safa'nın bu yarenliği birkaç yıl sonra bozulacak ve ikili, edebiyatımızın ses getiren tartışmalarından birine imza atacaklardır.

HAREKET'TE PEYAMİ SAFA'NIN BİR HİKÂYESİ: "ÖLÜM KARŞISINDA İNSAN"

Romancılığıyla Türk edebiyatında önemli bir yer edinen Peyami Safa, romanlarına giden yolda bir hazırlık süreci olarak düşünülebilecek hikâyeleriyle edebiyat âleminde adını duyurmuştur. 1918 yılında ağabeyi İlhami Safa ile birlikte çıkardıkları *Yirminci Asır* adlı gazetede "Asrın Hikâyeleri" başlığı altında imzasız hikâyeler kaleme alan yazar, bu hikâyelerine gösterilen teveccühün ardından hikâyelerine ismini yazmaya başlar. Ahlaki yozlaşma, ölüm, savaşlar ve savaşların yol açtığı sıkıntılar, geniş bir yelpazede kadın-erkek ilişkileri Peyami Safa'nın sık işlediği konulardır (Harmancı, 2012, s. 85). Yazarın erişilebilen hikâyeleri 1980 yılında Halil Açıkgöz tarafından yayımlanmıştır.

Yukarıda değinilen yazıların haricinde Peyami Safa'nın *Hareket* gazetesinde "Ölüm Karşısında İnsan" başlıklı, daha önce kitaplarına girmemiş bir hikâyesi de yayımlanmıştır. Gazetenin 8 Haziran 1929 tarihli 8. sayısında yayımlanmaya başlayan hikâye 14. sayıda nihayete ermiştir. Bilindiği üzere Peyami Safa romanlarında psikolojik tahlillere, metafizik konulara sıkça yer vermiştir. Onun hikâyeleri de bu istidadının ipuçlarını vermektedir (Açıkgöz, 2019, s. 16). Öyle ki bahsi geçen hikâyede de Safa, hem ölmekte olan Ahmet Şakir'in hem de onun ölümüne şahit olan arkadaşı Nazif'in ölümü sorgulamalarını ve bu karakterlerin ruhsal tahlillerini okuyucuya sunar.

Hikâye kahramanlarından Ahmet Şakir, hayatı vurdumduymaz bir şekilde yaşayan, meseleleri kafasına takmayıp gününü gün eden bir tiptir. Hasta olduğunu öğrendiği zaman bile bu durumun peşine pek düşmez. Fakat hastalık artık son raddesine varmıştır. Artık Ahmet Şakir ölüm döşeğindedir ve ölümün nasıl geldiğini arkadaşı Nazif'e şöyle anlatmaktadır: "Ölüm yaklaştıkça ömür uzuyor, saniyelerin tadı çoğalıyormuş; insan ölüm fikrini keyif veren bir zehir gibi lezzetle alıyor, onunla tenebbüh ediyormuş." (1929ç, s. 3) Ölmek üzere olan bir hastanın ruhsal hâlini bu cümlelerle ifade eden Safa'nın hikâye ve romanlarında hastalıkların ölüme açılan bir pencere olmasının yanı sıra ölen roman/hikâye kişilerinin diğer kişilerdeki etkileri ve ölümün yankıları önemli bir yer tutar (Kula, 2022, s. 3). Bu doğrultuda birçok eser kaleme alan Peyami Safa'nın bu hikâyesinde de ölmekte olan arkadaşı için hiçbir şey yapamayan Nazif arkadaşının başında ölümü sorgulamaya başlar: "Ve şuurunun, dikkatinin en son şiddeti ile uyanık adam bunu nasıl duyar? Ve bunu duyarsa ve bunu duyduğu an, bütün metafizikini bütün felsefesini, hayattan aldığı sayısız intibaların ve derslerin bütün hulâsasını zihninde nasıl teksif eder? Ve ne anlar? Ve son hükmü nedir?" (1929ç, s. 3)

Bu sorgulamaların sonucunda Nazif, insanoğlunun arzularının esiri olduğu ve bu arzuların da insanın ebedi yaşamak arzusunun bir sonucu olduğu hükmüne varır. Her insanın bu hayatta belli bir vaktinin olduğunu idrak eden Nazif, son dakikalarını geçiren arkadaşını bırakır ve baloya gider. Nazif'in bu davranışını ölüm karşısındaki çaresizlik veya ölümün idraki neticesinde boşluğa düşmek olarak görmek mümkündür.

NEZİHE MUHİTTİN VE *HAREKET*'TEKİ HİKÂYELERİ

1889 yılında dünyaya gelen Nezihe Muhittin, entelektüel bir çevrede büyümüş ve çocukluğunda iyi bir eğitim almıştır. İttihat ve Terakki döneminde açılan Kız Sanayi Mektebinde kurucu müdürlük ve bazı okullarda öğretmenlik yapan yazar, hayatını kadınlar için, onların haklarını alabilmeleri için harcama gayretinde geçirmiştir. Siyasal ve toplumsal hayata tam manasıyla katılan kadın ideali yazarın en büyük gayesidir (Aksoy, 2022, s. 95). Bu doğrultuda çeşitli derneklerde aktif olarak rol alan Nezihe Muhittin, arkadaşlarıyla birlikte parti (Kadınlar Halk Fırkası) dahi kurmuş; fakat dönemin şartları özelinde bu partinin kuruluşu reddedilmiştir.

Kadınların haklarını savunmayı hiçbir zaman bırakmayan yazar, uzun yıllar boyunca çeşitli gazete ve dergilerde bu konu hakkında yazarak mücadelesine devam etmiştir. Nezihe Hanım'ın köşe yazısı ve hikâyeleriyle yer aldığı yayınlardan birisi de *Hareket* gazetesidir. Gazetenin birçok sayısında "Kadın Sütunu" bölümünde kadın hakları ile ilgili yazılar kaleme alan yazarın *Hareket*'te yayımlanan üç tane de hikâyesi söz konusudur.

Bu hikâyelerden ilki gazetenin 18. sayısında yayımlanan “Acımak İhtiyacı” başlıklı hikâyedir. Hikâye kahramanı anlatıcı arkadaşı Ferda’nın intihar teşebbüsünde bulunduğunu öğrenince hemen hastaneye gider. Anlatıcı her yönden güçlü bir kadın olan arkadaşının neden böyle intihara kalkıştığına bir sebep bulamaz. Çünkü arkadaşı aşk, para, başarısızlık gibi mevzularla yıkılabilecek bir kadın değildir. Bu durumun sebebini sorduğunda ise arkadaşından beklemediği bir cevap alır. Ferda’nın intihara kalkışmasının sebebini sevdiği tarafından acınmak ihtiyacı olduğunu öğrenir: “Evet acınmak.. Bu öyle bir derin ve içten bir ihtiyaç ki, hele kadın kalbi için?.. Ben kendimi bildim bileli buna hasret kaldım!..” (Nezihe Muhittin, 1929a, s. 3) Bu itiraf karşısında şaşkınlığını gizleyemeyen anlatıcı, arkadaşına nasıl bir tepki vereceği noktasında kararsız kalır. Nezihe Muhittin bu hikâyesinde ayakları üstünde duran güçlü bir kadın profili ortaya koymuştur ancak bir kadının sevmek, merhamet görmek, değer verilmek gibi ruhsal ihtiyaçlarının da altını çizmiştir.

Nezihe Muhittin’in *Hareket*’teki bir diğer hikâyesi 24. sayıda yer alan “Kırkyıllık Kâni”dir. Batılılaşma çabalarının hız kazandığı erken Cumhuriyet döneminde halk, bazen devlet eliyle bazense kendi gayretleriyle çağdaşlaşmaya uğraşır. Hikâyede bu çağdaşlaşma uğraşlarından biri olan Avrupalı tarzda giyim konusu ele alınır. Bir vapurda etrafındaki insanları gözlemleyen Cevat, insanların görünüşleriyle aslında kim oldukları konusunda çıkarımlarda bulunur. Cevat’a göre insanlar içinde buldukları şeraite alışmaya çalışırlar ancak bu durum birtakım zıtlıkları da beraberinde getirir:

“Şu zata bakınız, dedi. Ensesine biraz dikkat ederseniz koca kallavi bir sarıgın gölgesini henüz fark edebilirsiniz.. Bakınız ara sıra pantolonunu düzelden eli, nasıl eski rahat şalvarının bol kıvrımlarını arıyor! Arada sırada da o eli, şimdi diken diken duran bıyıklarına götürerek içini çekiyor, emin olunuz ki o güzelim eski pos bıyıklarının hasretini çekiyor!” (Nezihe Muhittin, 1929b, s. 3)

Cevat’ın bu ve buna benzer tahlilleri sonucu açıkça görülür ki yazar bu hikâyede, hikâyenin başlığından da anlaşılacağı üzere kırk yıllık kâninin yani olamayacağından, insanın giydiği elbiseyle aslını değiştiremeyeceğini vurgular.

Gazetenin 53. sayısında yayımlanan ve iki sayı devam eden “Evliler Arasında” adlı hikâye ise Nezihe Hanım’ın *Hareket*’teki son hikâyesidir. Bir vagona geçen hikâyede bir genç, dört evli erkeğin muhabbetlerine şahitlik eder. Bu erkeklerden birisi her iş çıkışında karısının bin bir türlü isteğinden bunaldığından söz eder. Karşısında oturan adam ise, karısının böyle huyları olmadığını söyler fakat o da karısının hiçbir konuda fikir beyan etmemesinden şikâyetçidir. Bir diğer adam, karısının sosyal hayatta çok aktif bir rol oynadığından ve her konuda fikir beyan etmesinden yakınırken dördüncü adam ise karısının kıskançlığından söz eder. Adamların söylemlerinden yola çıkarak kadının hiçbir türlü erkeğe yaranamadığı görülür. Ancak dördüncü adam kendilerini dinleyen gence son söz olarak şunu salık verir: “Fakat size evlenmek kararını vermeden evvel bir de erkekleri kadınlardan dinlemenizi tavsiye ederim.” (Nezihe Muhittin, 1930, s. 3)

SUAT DERVİŞ’İN HAREKET’TEKİ ÜÇ HİKÂYESİ

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli kadın yazarlarından biri olan Suat Derviş, edebiyatın birçok türünde eserler kaleme almıştır. Birçok dergi ve gazetede tefrika hâlinde eserleri bulunan yazar, Türk edebiyatında toplumcu gerçekçi çizgide anılır. Ancak onun toplumcu

gerçekçiliği real sosyalizmin etkisiyle evrilen bir toplumcu gerçeklik değildir. Bu noktada yazarın dikkat edilmesi gereken yönü toplumun sorunlarına ve küçük insanın hayatına yönelik ilgisi; gerçekliği özellikle kırklı yıllardan sonraki eserlerinde eleştirel bir dikkatle yansıtmaya çalışmasıdır (Aktürk, 2012, s. 30). Yazma eylemine çok küçük yaşlarda başlayan Derviş'in, *Hareket* gazetesinde kadınlarla ilgili birçok yazısına ve üç hikâyesine rastlanır. Bu hikâyelerden ilki gazetenin 24. sayısında başlayan ve 32. sayıya kadar devam eden "Hikâyesi ..." başlıklı anlatıdır.

Bahsedildiği üzere toplumcu gerçekçi çizgide anılan Suat Derviş'in toplumcu yönü 1935-1940'lardan sonra kaleme aldığı eserlerde daha çok görülür. Onun bu tarihten önce yayımlanan eserlerinde gotik edebiyatın (korku edebiyatı) izlerini görmek mümkündür. Öyle ki yazarın 1920'de yayımlanan *Kara Kitap*, ardından *Ne Bir Ses Ne Bir Nefes*, *Buhran Gecesi*, *Fatma'nın Günahı*, *Onları Ben Öldürdüm*, *Onu Bekliyorum* gibi romanları gotik tarz dâhilinde unsurlar bulunduran eserleridir. "Hikâyesi ..." başlıklı hikâye de yazarın gotik tarzda kaleme aldığı eserlerden biri olarak göze çarpar.

Söz konusu hikâye yalnızlığın ve terk edilmişliğin neticesinde bir pansiyonda karşılaşan biri kadın biri erkek iki kişinin sohbeti etrafında başlar. Hikâyenin hemen başında bu kişilerden erkek olanının tasviri okuyucuyu kasvetli bir havanın içerisine sokar:

"Orada oturuyor, üstünde paltosu var. Dikiş yerleri aşınmış siyah paltosu.. Uzun saçları, ağarmış yakasının üstüne kadar geliyor... Çini sobanın önüne oturduğu için arkası bana dönük. Baş parmağı eksik sağ elini sobaya dayamış ısıtıyor. Ve yine ateşe doğru uzattığı sol elinin gölgesi duvara vurmuş. Ne kadar büyük görünüyor. Ne kadar büyük görünüyor."
(Derviş, 1929a, s. 2)

Bu noktada Derviş, siyah paltosuyla, kesik parmağıyla, duvara yansıyan büyük gölgesiyle ürpertici bir şekilde tasvir edilen adamla henüz ilk paragrafta okuyucuda kaygı uyandırmayı başarır. Yine hikâyede sık sık vurgulanan felçli ihtiyar pansiyon sahibi ve duvarda asılı duran Kayser Wilhelm'in tablosu da hikâyenin hemen başında hikâyeye gizem katar. Gotik eserlerin birçoğunda bu tür kişi ve mekân tasvirleriyle karşılaşılır ki yazarlar bu şekilde ürpertici bir atmosfer oluşturma gayesi güderler (Yücesoy, 2008, s. 107).

Bu doğrultuda ilerleyen hikâye, erkek kahramanın yabancı olduğu bu yerlere neden geldiğini anlatmasıyla devam eder. Kendi memleketinde bir fabrikada çalışan adam, işe ihtiyacı olan bir zenci adamın fabrikaya girmesine yardımcı olur. Fakat iş arkadaşları bu adamın işe girmesinden rahatsızdır çünkü bu adamı birinin yere akan kanını yalarken görmüşlerdir. İlerleyen günlerde genç bir işçi makineye sıkışarak can verir ve hikâye kahramanı adam bu kez de onu makineye sıkışan işçinin kanlı parmağını yalarken görür. Bu olay üzerine darp edilerek işten kovulan adam, bir süre sonra hikâye kahramanının karısının cenazesinde görülür. Gece geç vakte kadar karısının mezarı başında zenci adamın gelmesini bekleyen kahraman, onun gelmesiyle birlikte onu iş yerine götürür ve öldürmeye çalışır. Arbede esnasında parmağı kopan hikâye kahramanı kendine geldiğinde zenci adamı ölü bulur. Ancak gelinen noktada anlaşılır ki hikâye kahramanı adamın ortada ne karısı vardır ne de zenci bir adam. Bu noktada adamın yaşadıklarının bir psikotik hezeyan olduğu anlaşılır. Çevresindekiler onu hastaneye götürmek isteseler de o, bu durumu kabullenmek istemez. Çünkü babası delidir, abisi ise bunalımdan intihar etmiş biridir. İrsi bir şekilde deli olarak görünmek istemeyen adam yaşadığı çevreden uzaklaşarak hiç bilmediği bu yerlere gelir ve geri dönmeyi

düşünmez: “Ve işte deli olmamak kendimi bu feci akıbetten kurtarmak için onların arasına bir daha dönemem.” (Derviş, 1929a, s. 3) Zira ailesinden miras kalan lanetin kendisinde ortaya çıkması ihtimalinden ve yerleşik yapıyı alt üst etmesinden korkar (Bilcan, 2018, s. 66).

Suat Derviş’in *Hareket*’teki bir diğer hikâyesi derginin 33. sayısından itibaren dört sayı yayımlanan “Bakışlar”dır. Yoğun bir mekân ve kişi tasvirinin yer aldığı “Bakışlar”, bir durum hikâyesi olarak okunabilir. Üç kişinin içinde bulunduğu bir odada geçen hikâye, bir kadının ve kocasının anlamsız, sabit bakışları üzerine odaklanır. Hikâyenin başından itibaren yazar, bu bakışlardaki esrarı çözmeye çalışır. Bunu yaparken okuyucudaki merak duygusunu iyiden iyiye artıran anlatıcı, sırrı çözülemeyen davranışların insanı ürperttiğini söyler: “Dünyada ne kadar insan varsa o kadar sır var. Ne kadar baş varsa o kadar muamma var... Ve bu bana dehşet veriyor.” (Derviş, 1929b, s. 2) . Ancak hikâyenin sonunda bu bakışların sırrı çözümsüz olarak kalır ve sonuç okuyucunun muhayyilesine bırakılır.

“Mumya” hikâyesi Suat Derviş’in *Hareket*’teki son hikâyesidir. 37. sayıda başlayan ve on beş sayı devam eden hikâye, bir aşk hikâyesidir. Hikâyenin kahramanlarından yaşlı adam ölüm döşeğindedir ve son arzusu yıllardır uzaktan sevdiği kadını son bir kez daha görmektir. Bu arzu üzerine yola çıkan kadın, aklındaki bin bir soruyla adamın evine gelir. Fakat adam onu tanıyamayacak hâldedir. Bu yüzden kadına bir yabancı gibi yaklaşan adam, yıllardır içinde büyüttüğü aşkı bir yabancıya anlatır gibi ona anlatır. Sevdiği kadını mumyalaştırarak bir cisme bürünen yaşlı adam, sevdiği ancak tanıyamadığı kadının yanı başında son nefesini verir.

Suat Derviş’in ele alınan üç hikâyesinde de kahramanların isimlerinin verilmediği görülür. Ayrıca üç hikâyede de merak uyandırıcı unsurlar çokça kullanmıştır ki bu duruma Suat Derviş’in yazınlarının çoğunda rastlanır. Yine hikâyelerde göze çarpan bir diğer nokta yazarın bir olaydan ziyade bir duruma odaklanması ve bilinç akışı, geriye dönüş gibi teknikleri sık kullanmasıdır. Hikâyelerin yazıldığı dönem göz önüne alındığında yazarın bu tip teknikleri yerinde kullanması dikkate değerdir.

SONUÇ

Bu çalışmada 1929-1930 yıllarında siyasi, iktisadi ve edebî konularla yayın hayatında yer alan *Hareket* gazetesinin ulaşılabilen altmış bir sayısına odaklanılmıştır. 61. sayıdan sonra gazetenin yayın hayatına devam edip etmediği ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır. Gazetenin ele alınan sayılarına bakıldığında yazar kadrosuyla dönemin önemli bir yayın organı olduğu anlaşılmaktadır.

Suat Tahsin ve Fahri Kemal tarafından çıkartılan gazetede edebî olaylara ve eserlere bakıldığında özellikle Peyami Safa’nın Yakup Kadri başta olmak üzere yeni nesli hedef alan yazarlara verdiği cevap niteliğindeki yazılar dikkat çekmektedir. Gazete yönetiminin de yazılar ve karikatürler ile dâhil olduğu bu tartışma edebiyatımızdaki ünlü kalem kavgalarından biri olarak göze çarpar.

Peyami Safa’nın söz edilen yazılarının yanı sıra gazete, edebî ürünlere de sayfalarında yer vermiştir. Bu noktada Peyami Safa’nın “Ölüm Karşısında İnsan” başlıklı hikâyesi ayrıca dikkat çeker. Yine kullandığı tekniklerle Türk edebiyatında farklı bir ses getiren kadın yazarlardan Suat Derviş’in ve yaşadığı dönemin en önemli kadın hakları savunucularından biri olan Nezihe

Muhittin'in hikâyeleri de dikkate değerdir. Ayrıca bu kadın yazarlarımız gazetede farklı türde yazılarıyla da yer almışlardır.

Bahsi geçen isimlerin dışında isimleri yukarıda zikredilen birçok şair ve yazar da *Hareket* gazetesinde edebî ürünler kaleme almışlardır. Hikâye, şiir, tenkit, inceleme gibi çeşitli türlerde eserlerin kaleme alındığı gazete, siyasi ve iktisadi meselelere de sayfalarında yer ayırarak çok yönlü bir gazete olarak yayın hayatını sürdürmüştür.

KAYNAKÇA

- Açıköz, Halil (2019). "Hikâyeler Hakkında". *Hikâyeler* (s. 13-18). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aksoy, Aslı Çavuşoğlu (2022). "Nezihe Muhittin'in Kadın İdeali Üzerine". *14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, 20-22 Ekim 2022, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları, 92-96.
- Aktürk, Şenol (2012). Toplumcu Gerçekçi Yönüyle Suat Derviş'in Romanlarına Bakış. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(3), 1-33.
- Ayvazoğlu, Beşir (2012). "Peyami Safa'nın Hareket Yazıları". *Erdem Dergisi*, 62, 1-16.
- Derviş, Suat (1929a). "Hikâyesi..." *Hareket Gazetesi*, 24, 2.
- Derviş, Suat (1929b). "Bakışlar" *Hareket Gazetesi*, 34, 2.
- Harmanlı, Abdullah (2012). "Peyami Safa Öykücülüğüne Tematik Bir Yaklaşım". *Erdem Dergisi*, 62, 83-98.
- İsmail Hikmet (1929). "Gençliğe İftira Etmeyiniz". *Hareket Gazetesi*, 6, 3.
- Kula, Fikri (2022). "Peyami Safa'nın Şimşek Romanı ile Necip Fazıl Kısakürek'in 'Bir Yalnızlık Gecenin Vehimleri' Hikâyesinde Ölümün Yankıları." *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 56, 1-9.
- Nezihe Muhittin (1929a). "Acımak İhtiyacı". *Hareket Gazetesi*, 18, 3.
- Nezihe Muhittin (1929b). "Kırkyıllık Kâni". *Hareket Gazetesi*, 24, 3.
- Nezihe Muhittin (1930). "Evliler Arasında". *Hareket Gazetesi*, 54, 3.
- Safa, Peyami (1929a). "Veyl Onlara!" *Hareket Gazetesi*, 2, 2.
- Safa, Peyami (1929b). "Kültür Âlemi ve Matbuat". *Hareket Gazetesi*, 5, 2.
- Safa, Peyami (1929c). "Biz, Sizden Değiliz". *Hareket Gazetesi*, 7, 2.
- Safa, Peyami (1929ç). "Ölüm Karşısında İnsan". *Hareket Gazetesi*, 11, 3.
- Safa, Peyami (1929d). "Birkaç Vecize". *Hareket Gazetesi*, 29, 2.
- Suat Tahsin (1929). "Niçin Çıkıyoruz?" *Hareket Gazetesi*, 1, 3.
- Timurtaş, Faruk Kadri ve Ergun Göze (1976). *Peyami Safa'dan Seçmeler*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Tunçtan, Bilcan (2018). *Suat Derviş'in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Romanlarında Gotik Özellikler (Korku Edebiyatı)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bitlis Eren Üniversitesi.
- Yakup Kadri (1929). "Bir Millî Kütüphane". *Milliyet Gazetesi*, 1182, 1.
- Yıldırım, Tahsin (2009). "Türk Gazetecilik Tarihi Üzerine Bir Deneme-II". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 2, 255-288.
- Yücesoy, Özge (2008). Batı Edebiyatından Türk Edebiyatına Gotik Türünün Serüveni. *Hürriyet Gösteri*, 292, 105-109.

EK: HAREKET'TEKİ DİĞER EDEBÎ ÜRÜNLERİN İNDEKSİ**Şiirler**

- Nazım Hikmet, "Yalınayak", S. 1, 11 Mayıs 1929, s. 3.
 Nazım Hikmet, "Salkım Söğüt", S. 2, 15 Mayıs 1929, s. 2.
 Taha Ay (Taha Toros), "Sel...", S. 5, 29 Mayıs 1929, s. 2.
 Yaşar Nabi, "İlâhların Ölümü", S. 6, 1 Haziran 1929, s. 2.
 Yaşar Nabi, "Borsa Karşısında", S. 9, 12 Haziran 1929, s. 2.
 Nail V. (Nail Vahdeti Çakırhan), "Alev Yağmuru", S. 10, 15 Haziran 1929, s. 2.[†]
 Halit Fahri, "Gülle", S. 13, 26 Haziran 1929, s. 3.
 Ercüment Behzat, "Konak", S. 20, 20 Temmuz 1929, s. 3.
 Ercüment Behzat, "Müzik Hol", S. 22, 27 Temmuz 1929, s. 3.
 Ercüment Behzat, "Harp Esirleri", S. 25, 7 Ağustos 1929, s. 3.
 Taha Ay, "Torostan Manzaralar", S. 30, 24 Ağustos 1929, s. 3.
 Nazım Halit, "Saat 23te İstanbul", S. 54, 8 Ocak 1930, s. 3.
 Ömer Bedrettin, "Tütün İşçileri", S. 59, 12 Şubat 1930, s. 2.
 Ömer Bedrettin, "Yangınların Işığında", S. 60, 19 Şubat 1930, s. 2.

Hikâyeler

- Abdullah Ziya, "Bir Gönül İçin", S. 13, 26 Haziran 1929, s. 3.
 Suat Tahsin, "Zafer", S. 19, 17 Temmuz 1929, s. 2.
 Yusuf Selim, "Hayat Yolcuları", S. 30, 24 Ağustos 1929, s. 3.
 Refik Galip, "Saadan Hatun", S. 31, 28 Ağustos 1929, s. 3.
 Abdullah Ziya, "Gönülde Acılar", S. 32, 31 Ağustos 1929, s. 3.
 Ekrem Necdet, "Kırmızı Defter", S. 34, 7 Eylül 1929, s. 3.
 Nahit Salahettin, "Kılınç Balığı", S. 35, 11 Eylül 1929, s. 3.
 Fikret Âdil, "Bahri Bey", S. 37, 18 Eylül 1929, s. 3.
 Abdullah Ziya, "Kuruyan Kan", S. 39, 25 Eylül 1929, s. 3.
 Abdullah Ziya, "Altın Dağın Arslanı", S. 42, 16 Ekim 1929, s. 2.
 Fehim Oğuz, "Silinmiyen Bir Satır", S. 57, 29 Ocak 1930, s. 3.

Çeviri Hikâye

- Hüseyin Cahit, "Niçin Evlendim", S. 1, 11 Mayıs 1929, s. 3.
 Hüseyin Cahit, "Geçmiş Günlerin Hasreti", S. 3, 18 Mayıs 1929, s. 3.
 İbrahim H. Hoyi, "Yeşil Böcek", S. 4, 22 Mayıs 1929, s. 3.
 Hüseyin Cahit, "Ölünceye Kadar", S. 5, 29 Mayıs 1929, s. 3.[‡]

Oyun

- Şinasi İlhan (Tarus), "Çıldırın Adam," S. 55, 15 Ocak 1930, s. 3.

[†] *Halka Doğru* mecmuasından alınarak yayınlanan bu şiirden dolayı Suat Tahsin ve Fahri Kemal mahkemeye çıkarılmıştır. Mahkemede geçen konuşma gazetesinin 23. sayısında verilmiştir. Mahkeme neticesi ise gazetesinin 43. sayısında duyurulmuş ve mahkeme tarafından Suat Tahsin ve Fahri Kemal'e 5'er ay hapis cezası ile 30 lira nakdi ceza verilmesi uygun görülmüştür.

[‡] Gazetesinin 6. sayısında Hüseyin Cahit'in İtalyancadan çeviri bu üç hikâyesinin bazı kötü yorumlara sebebiyet verdiği ve Hüseyin Cahit'in gazeteyle bir alakası olmadığı belirtilmiştir. Öyle ki 7. sayıdan sonra Hüseyin Cahit, bir daha gazetede görünmez.

Diğer Yazılar

- Mehmet Nurettin (Nurettin Artam), "Hüseyin Rahmi Beye Cevabım", 22 Mayıs 1929, s. 2.
- Refik Galip, "Edebiyatımızdan Adaptasyon Usulünü Atmalıyız", S. 9, 12 Haziran 1929, s. 3.
- Refik Galip, "Aka Gündüz", S. 10, 15 Haziran 1929, s. 3.
- Refik Galip, "Gene Adaptasyon Mes'elesi", S. 11, 19 Haziran 1929, s. 3.
- Refik Galip, "Yazı Madrabazları", S. 12, 22 Haziran 1929, s. 3.
- Refik Galip, "Hasta Şiir 'Mani'si", S. 13, 26 Haziran 1929, s. 3.
- Refik Galip, "Tenkit ve Münekkit", S. 14, 29 Haziran 1929, s. 3.
- Refik Galip, "Farfaranın Edebiyatı", S. 32, 31 Ağustos 1929, s. 2.
- Refik Galip, "Birlik Yoksulluğu" S. 33, 4 Eylül 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Efendiler! Siz Tükendiniz!..", S. 36, 14 Eylül 1929, s. 2.
- Ercüment Behzat, "Sanatta Halkçılık", S. 36, 14 Eylül 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Böylece Hakikatler Katlolunacaktır", S. 37, 18 Eylül 1929, s. 2.
- Ercüment Behzat, "Tanzimat Tiyatrosu", S. 37, 18 Eylül 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Hayatta ve Edebiyatta –Snobizm–", S. 38, 21 Eylül 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Türkiye Edebiyatı Nereye Gidiyor?", S. 39, 25 Eylül 1929, s. 2.
- Şinasi İlhan, "Tiyatro Bundan mı İbarettir?", S. 39, 25 Eylül 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Realizm Edebiyatının İrtifasız Zaferi", S. 41, 9 Ekim 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Realizmden Sürrealizme", S. 42, 16 Ekim 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Sürrealizm", S. 43, 23 Ekim 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Son Edebî Mektep", S. 44, 30 Ekim 1929, s. 2.
- Vasfi Rıza, "Yunanistanda Klasikler Bizde Tenkidi", S. 45, 6 Kasım 1929, s. 3.
- Hayri Muhittin, "Pişkinlik Ahlâksızlığı", S. 46, 13 Kasım 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Millî Edebiyat Beşerî Edebiyat", S. 48, 27 Kasım 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Tepesi Üstüne Dikilecek İnsanlar", S. 51, 18 Aralık 1929, s. 2.
- Hayri Muhittin, "Onlar Kaymak Yiyorlar", S. 52, 25 Aralık 1929, s. 2.
- Şinasi İlhan, "Darülbedayie Temyiz Reisi Tayin Ediyoruz", S. 53, 1 Ocak 1930, s. 3.
- Şinasi İlhan, "Darülbedayiın Reisi Kimdir?", S. 54, 8 Ocak 1930, s. 3.
- Hayri Muhittin, "Biz Entelektüel Düşmanlarına Düşmanız!", S. 54, 8 Ocak 1930, s. 2.
- Şinasi İlhan, "Darülbedayiın Diktatörünü İpkaya Karar Verdik", S. 55, 15 Ocak 1930, s. 3.
- M. Y., "Tam Okka Olmıyan Mısralar Edebiyatı!", S. 59, 12 Şubat 1930, s. 2.

Edebiyatda Değişibilim

Prof. Dr. Ünsal Özünlü

Günce Yayınları

Berna Akyüz Sizgen

POSTMODERNİZM KAVŞAĞINDA

Selim İleri Romancılığı

Günce Yayınları

FEMİNİST EDEBİYAT KURAMI BAĞLAMINDA

GÜLTEN AKIN ŞİİRİ

GÖKAY DURMUŞ

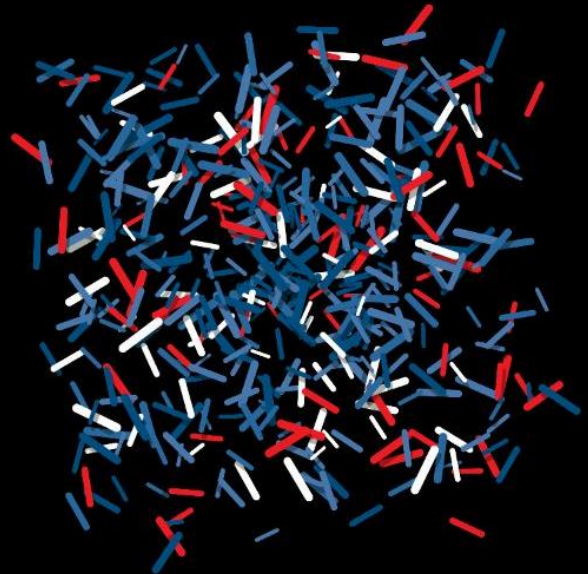

Günce Yayınları

FRANSIZCA VE TÜRKÇENİN SÖZDİZİMİ

KARŞITSAL VE DAĞILIMSAL BİR ÇÖZÜMLEME

Dr. Yusuf Topaloğlu

Günce Yayınları